

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över SOU 2022:70

En uppväxt fri från våld

Regeringskansliets diarienummer: S2023/00244

Skolinspektionen har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet "En uppväxt fri från våld – en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn."

Skolinspektionen är positiv till utredningens intention. Skolinspektionen bedömer dock att förslagen behöver tydliggöras och preciseras då de generellt är på en övergripande nivå och kräver fortsatt beredning, vilket innebär svårigheter att komma med specifika synpunkter i det här skedet. Skolinspektionen vill därför ges möjlighet att i ett senare skede ta del av de förslag som regeringen avser att gå vidare med. Skolinspektionen vill också lyfta fram att de förslag som regeringen väljer att gå vidare med bör sättas i ett bredare sammanhang så att insatser och åtgärder inte överlappar varandra.

Skolinspektionen lämnar några medskick på delar som har relevans för Skolinspektionens verksamhet.

Skolinspektionens medskick

För att barn och elever ska ha möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar är det viktigt att de har en trygg uppväxt. Den ohälsa som våld kan medföra innebär även en ökad risk för annan utsatthet, såsom svårigheter i skolan eller med sociala relationer. Att misslyckas i skolan riskerar i sin tur att medföra försämrade framtidsutsikter och möjligheter på arbetsmarknaden. Därav delar Skolinspektionen den utgångspunkt som den föreslagna strategin ska arbeta för, en nollvision vad gäller våld mot barn. Nedan framgår Skolinspektionens medskick.

Avsnitt 15.1.5 Särskilda insatser ska vidtas för att skapa trygghet och förebygga våld i miljöer där barn vistas

En kommission mot kränkningar och mobbning

Skolinspektionen anser att det är viktigt att förstärka insatser mot kränkningar och mobbning, men att det bör övervägas om en kommission är det lämpligaste tillvägagångssättet eller om ett sådant uppdrag bör gå till den myndighet som föreslås få ett förstärkt uppdrag i att hålla samman strategin eller till någon annan myndighet eller organisation.

Om regeringen väljer att gå vidare med förslaget att inrätta en kommission anser Skolinspektionen att det behöver förtydligas hur kommissionens arbete

och det ansvar som den föreslagna strategiska myndigheten föreslås få ska förhålla sig till varandra.

Skolinspektionen vill också lyfta fram den granskning som myndigheten nyligen genomfört av skolors arbete för en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar.¹ Granskningen visade att drygt hälften av de 30 skolorna som ingick i granskningen bedöms arbeta både främjande och förebyggande för att skapa en trygg miljö för eleverna i den digitala världen. Granskningen visar att skolor i flera fall arbetar med tryggheten i skolan, men att det inte inkluderar den digitala miljön. Om regeringen går vidare med ett uppdrag för att förstärka arbetet mot kränkningar och mobbning, oavsett form, är det viktigt att uppdraget också inkluderar digitala miljöer.

En obligatorisk del i det systematiska kvalitetsarbetet

Skolinspektionen vill betona vikten av att det förebyggande arbetet mot kränkande behandling, såsom analys och uppföljning, inkluderas och regelmässigt ingår i det systematiska kvalitetsarbetet på alla nivåer hos skolhuvudmän. Myndigheten bedömer att detta skulle behöva regleras, antingen direkt i skollagen på motsvarande sätt som för elevhälsan (jfr 2 kap. 25 § skollagen), eller genom att Skolverket nyttjar sitt bemyndigande och reglerar detta i föreskrifterna om systematiskt kvalitetsarbete. För att Skolinspektionen ska kunna bedriva en effektiv tillsyn krävs också att en sådan reglering innehåller tydliga och konkreta krav.

Undersöka förutsättningarna för ett nationellt enkätssystem för användning i enskilda skolors systematiska kvalitetsarbete

Skolinspektionen ser flera svårigheter med ett nationellt enkätssystem för användning i enskilda skolors systematiska kvalitetsarbete även om intentionen med enkäten är god.

Om Skolverket ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna för ett sådant system vill Skolinspektionen betona att det är viktigt att utreda hur och i vilken omfattning enkäten ska användas samt vem som ska ha ansvaret att administrera och sammanställa dessa svar. Andra aspekter som behöver beaktas är om enkäten ska vara ett verktyg som huvudmannen främst ska ha tillgång till och kunna använda på eget initiativ och om enkäten ska användas på enhets- och/eller huvudmannanivå. Det behöver även utredas om enkätens resultat ska tillgängliggöras även på nationell nivå.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2023/skolors-arbete-for-en-trygg-miljo-pa-natet-fri-fran-krankningar/>

Det är också angeläget att i en sådan utredning analysera hur elevers integritet kan skyddas, då det skulle kunna förekomma frågor av känslig karaktär. I den mån enkäten kommer att innehålla sådana frågor så behöver man även bedöma om de är lämpliga i en elevenkät ur ett barnperspektiv.

Det finns också mindre skolor där enskilda elevers svar skulle kunna framträda. Dessa svar behöver maskeras vilket medför att enkätens resultat inte skulle vara möjliga att använda för dessa skolor. Det behöver därmed ingå i utredningen huruvida intentionen med ett nationellt enkätsystem faktiskt kan införlivas i praktiken och om den nationella enkäten skulle generera ökad likvärdighet i huvudmännens och skolornas arbete för att förebygga våld kopplat till skolmiljön.

Avslutande kommentar

Skolinspektionen vill avslutningsvis ge information om ärenden som rör kränkande behandling som Barn- och elevombudet hanterar. Under handläggning av sådana ärenden framkommer i vissa fall att elever upplever sig utsatta för våld av personal på grund av att personal inte har givits förutsättningar att bemöta eleverna med rätt verktyg. Skolinspektionen vill också uppmärksamma regeringen på rapporten *Läroavlastande tjänster*² där myndigheten har granskat hur rektorer arbetar med att kartlägga och analysera lärarnas behov av avlastning och om rektorerna följer upp och utvärderar om tjänsterna avlastar lärarna så att de kan fokusera mer på undervisning. Den läroavlastande personalen är en heterogen grupp där utbildningsbakgrund och tidigare arbetslivserfarenhet varierar brett. Även vilka uppdrag och arbetsuppgifter den läroavlastande personalen har varierar mellan och inom skolor samt vilka titlar och benämningar som används. Vissa av iakttagelserna bedömer Skolinspektionen som viktiga att ta hänsyn till i det fortsatta arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Det handlar om att rektorerna behöver säkerställa att den läroavlastande personalen har den grundläggande kompetens som behövs för uppdraget samt att rektorerna tillgodoser ytterligare kompetensutveckling.

Skolinspektionen gör därav bedömningen att personal som arbetar nära elever i skolan behöver mer kunskap avseende våld mot barn.

² <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2021/lararavlastande-tjanster/>

I ärendets slutliga handläggning har följande personer deltagit: tf. chefsjurist Jonas Hedström, Barn- och elevombudet Mårten Peterson, utredarna Emelie Berglund och Ida Strålin samt jurist Helena Boson.

Torun Rudin
Stabschef

Annette Wisén
Föredragande, utredare